DESPRE ETIMOLOGIA CUVINTELOR
”MORMÂNT, PĂMÂNT ŞI CRĂCIUN”

de Prof.Vasile Duma

După ce Grigore Ureche a scris în cronica sa că “*toţi de la Râm ne tragem*”, ideea romanităţii poporului român a fost îmbrăţişată de majoritatea cărturarilor, începând cu Dimitrie Cantemir, culminând cu Scoala Ardeleană şi curentul latinist de la Blaj, continuând cu urcări şi coborâri până în zilele noastre. Folosită ca armă în scopuri politice, mai ales de către ardeleni care urmăreau să obţină drepturi egale pentru români cu celelalte trei naţiuni conlocuitoare (maghiari, secui,saşi), limba română a fost supusă unui tratament latinizant (vizibil şi azi), multe cuvinte fiind silite să intre în patul procustian al limbii latine, dicţionarele etimologice ilustrând cel mai bine acest fenomen.

Rândurile care urmează exprimă un punct de vedere personal privind originea a trei cuvinte, **mormânt, pământ** şi **Crăciun,** care ar proveni (conform dicţionarelor) din cuvintele latine **monumentum, pavimentum** şi **creatione,** ceea ce presupune un grad înalt de civilizaţie urbană, îndoielnic la poporul român pentru o bună parte a existenţei sale. Lucrurile mi se par a fi mult mai simple, cel puţin la primele două cuvinte**, mormânt** şi **pământ,** dacă se are în vedere structura lor, respectiv un cuvânt de bază/rădăcină plus un sufix. Cuvântul de bază este verbul **a muri,** pentru **mormânt,** şi **a păşi,** pentru **pământ,** ale căror forme de participiu/supin sunt **mort** şi **păşit.** După elidarea consoanei **–t** şi adăugarea sufixului **–mânt** (întâlnit la multe cuvinte, mai vechi sau mai noi), se obţin, prin schimbarea valorii gramaticale, substantivele **mormânt** şi **pă(şi)mânt.**

Dacă pentru **mormânt** avem verbul **a muri,** de unde avem acel **pă** de la verbul **a păşi**? Să fie forma tracă a zeiţei pământului la greci **Ga(Gaia)**, din moment ce o întâlnim în cuvintele româneşti **râpă**(adică “**pă**mânt

rupt”), **a săpa** (a pune **să**mânţa în **pă**mânt), **talpă** (parte a corpului care **cal**că **pă**mântul), **a grăpa** (a mărunţi pământul-rădăcina **gr** înseamnă ceva mărunt, căci o întâlnim la cuvinte ca: **grâu, grăunţe, grindină, greblă**-unealtă agricolă ce adună firele de paie, fân care nu au putut fi luate cu furca, **grămadă-** mai mult lucruri mărunte puse unul peste altul, **griş**, etc.), **groapă, a paşte**-despre vite, **păşune, pajişte, padină**? Fără îndoială că şi cuvântul **pas** are legătură cu **pă**mânt , sensul său originar fiind **a sta pe pământ/ a trăi/ a fi** (“-**s”** să fie forma populară scurtă a verbului “sunt”?)**,** aşa cum **pa**săre poate însemna **a sări deasupra pământului/ a zbura.** Şi, cum **mormântul** nu este **monumentul/crucea** de deasupra, ci groapa în care s-a aşezat mortul, la fel şi **pământul** este cel pe care **suntem/trăim**, nu doar un lucru oarecare. De altfel, majoritatea cuvintelor formate cu sufixul **“-mânt”** exprimă finalitatea unui proces: ex. verbul **a aşeza** are drept finalitate crearea unui **aşezământ, a jura** are ca scop **jurământul,** etc. Prin urmare, tot ce ţine de verbul **a muri** îşi află finalitatea în **mormânt** şi nu neapărat în monumentul/crucea, care este un element secundar.

Cei mai de seamă lingvişti ai noştri au scris sute de pagini pentru a demonstra originea latină a cuvântului **pământ,** de aceea cred că e util să vedem cum s-a format cuvântul **pavimentum** în latină şi ce însemna el. Forma de bază de la care s-a format este verbul **pavio,-are** , al cărui sens era **a bate pământul** (sec.I î.Cr.), structura sa fiind **pa** (pământ) şi **via** (drum), însemnând **a face drum** (a bate/ aplanir- rendre plan-fr. pământul pentru a face drum). De la participiul trecut **pavitus/a,m**, prin adăugarea sufixului **-ment** se obţine **pavimentum,** care însemna **drum bătut** (amenajat, bun de mers, pavat). Deci şi în limba latină **pa** însemna **pământ,** lucru întărit şi prin prezenţa cuvântului **paganus** (ţăran, cel care lucrează pământul). Să fie oare o coincidenţă că în limbile “surori” italiană, franceză, spaniolă, portugheză cuvântul“ţară”(rustic) conţine rădăcina “**pa”** (***paese***-it*., **pays***- fr**., *pais***-spaniolă, portugheză), iar cei care trăiesc “la ţară” şi lucrează pământul sunt *paesano, paysan, paisano* ?

De o atenţie deosebită s-a bucurat şi cuvântul **Crăciun**, aici conturându-se două orientări: una susţinută de Biserica Ortodoxă, conform căreia cuvântul ar avea ca origine termenul latin **Creatione**, cealaltă susţinută de tracologi, după care cuvântul ar fi legat direct de anumite practici prilejuite de solstiţiul de iarnă, când “*cuvântul de ordine era*

*mobilizarea tuturor forţelor naturii şi oamenilor pentru a susţine bătrânul soare, a-i da noi puteri- de unde şi translatarea asupra lui<**Crăciun**>- să reînceapă anuala cursă solară"*(Gh.Muşu-**Din mitologia tracilor,** Ed. Cartea Românească, Buc.1982, pag.27-28), termenul de bază fiind **cracă.** Din nou, lucrurile par a fi mult mai simple, dar pentru aceasta trebuie să ne întoarcem în timp, în primele secole ale creştinismului, când încă nu se cristalizase doctrina creştină, masele largi îmbrăţişând religia dintr-un singur motiv: *"Tema privilegiată, aflată în centrul gândirii creştine de atunci şi spre care converge totul, soluţia firească pentru aspiraţiile epocii, este **Întruparea,** adică punerea în contact a divinului şi a trupescului în persoana lui Isus; aventura extraordinară a unui Dumnezeu luând pe seama sa păcatul şi chinuita şubrezenie a omului, umilinţa şi umilirile înfăţişate ca tot atâtea simboluri ale Mântuirii"*(Albert Camus-*Eseuri,* Ed. Univers, Buc.1976, ***Între Plotin şi Sfântul Augustin***, pag. 280).

Cu siguranţă, pentru creştinii din primele secole, noua religie se rezuma la întruparea lui Dumnezeu în Isus, la răstignirea si moartea acestuia pe cruce. Cum în practica religioasă anterioară oamenii sărbătoreau mai curând naşterea unui zeu, decât moartea lui, o dată cu pătrunderea ideilor creştine, încep să sărbătorească naşterea celui în care Dumnezeu s-a întrupat şi a murit răstignit pe **cruce,** adică pe **Crucean/Crucian/Cruciun/Crăciun.** Prin urmare, cuvântul **Crăciun** nu este decât un derivat de la **Cruce,** numele celui crucificat, Cristos/Hristos, fiind asimilat numelui sărbătorii**.** Nu trebuie ignorată **crucea** ca simbol al vieţii şi al morţii, des întâlnit în mitologia tracă, în persoana lui Isus regăsindu-se trupescul (moare pe cruce) şi divinul (învierea acestuia).